

Фатєєв Я.В.

студент,

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

ІНСТИТУТИ МОРАЛЬНОЇ (НЕМАЙНОВОЇ) ШКОДИ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Звертаючись до положень Конституції України, зокрема статей 32, 56, 62 ми бачимо, що фізичні та юридичні особи мають право на відшкодування моральної (немайнової) шкоди, заподіяної внаслідок порушення їх прав і свобод та законних інтересів.

Таким чином проблема відшкодування моральної шкоди є не виключною для Цивільного кодексу України, а існує з давніх-давен в усіх країнах світу. Вона може вирішуватись по-різному починаючи повним запереченням існування моральної шкоди, закінчуючи повним відшкодуванням нанесеної шкоди в усіх випадках.

Що стосується нашої держави, то вона визнала існування інституту відшкодування моральної шкоди та закріпила її на законодавчому рівні. Це і було причиною обрання цієї теми тез, оскільки це поняття вимагає постійного дослідження, нормативного узгодження, аналізу проблеми відшкодування моральної шкоди, так як історія розвитку норми про компенсацію моральної шкоди знаходиться в залежності від змісту людських інтересів.

Що ж до наукового осмислення, теоретичної інтерпретації зазначеної проблематики, то впадає в очі неабияка строкатість, неоднаковість поглядів юристів з багатьох питань, котрі охоплюються нею. Вони, зокрема, відображаються у монографіях М. Малєїна, працях Ю. Скуратова, М.Коржанського, С. Наріжного, В. Паліюка, А. Власова, Р. Стефанчука.

На наш погляд поняття вміщене в термін «моральна шкода», можна розкласти на два елементи : соціально-моральний та індивідуально-психічний.

Сутність першого полягає у приниженні гідності людини що, власне, й є об'єктом моральної шкоди. У зв'язку з цим зауважимо, що у даному випадку ми спираємося на такі доктринальні підходи до інтерпретації категорії гідності людини, які можуть бути позначені як:

– «суб'єктивістський» Це внутрішня самооцінка власних якостей, здібностей, світогляду, свого суспільного значення і є, на думку М. Малєїна, гідністю. Схожої точки зору дотримується Ю. Скуратов. В. Здравосмилов під гідністю розуміє поважання високих моральних якостей в самому собі;

– «об'єктивістсько-соціальний» Цю категорію М. Коржанський визначає, як гідність особи як право на громадську повагу, що ґрунтується на визнанні суспільством громадської цінності цієї особи. Він розглядає гідність як публічну цінність особи;

– «суб'єктивістсько-соціальний» Так, С. Братусь, О. Красавчиков поняття гідності визначали як відображення в свідомості громадянина його оцінки суспільством, тобто самооцінку особою її суспільної оцінки.

Коли йдеться про гідність конкретної людини, то мається на увазі в першу чергу самооцінка, (тобто внутрішня оцінка конкретною людиною самої себе). Самооцінка – це судження людини про міру наявності у неї тих чи інших якостей, властивостей у співвідношенні із певним еталоном, зразком, котрий формується суспільством або певною його групою (найчастіше – групою домінуючою).

Однак з цим пов'язана ще одна проблема щодо визначення розміру відшкодування моральної шкоди.

Так цікаво розглянути другий елемент моральної шкоди, а саме індивідуально-психічний у розрізі положень ст. 60 Цивільного кодексу України та статті 33 Господарського процесуального кодексу України згідно з якими кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог.

Тобто юристу, який представляє позивача, необхідно довести, що зазначений у позові розмір відшкодування є адекватним перенесеним душевним і фізичним страждань, погіршення можливостей потерпілого і так далі.

І якщо щодо фізичних страждань на практиці широко почали використовувати в якості доказів надані медичні висновки або висновки фахівців в інших областях, то щодо душевних переживань доказова діяльність ускладнюється. Це зумовлено тим, що апатію, стрес не завжди можливо визначити медичним шляхом і тим більше зв'язати їх виникнення з правопорушенням відносно потерпілого.

Деякі юристи навіть почали використовувати наданні висновки психологів, у випадках постійного спостереження їх клієнта у останнього. І хоча такі способи доказування не завжди дієва і не дуже впливає на прийняття суддею рішення, ані сучасна практика ні прогресивна теорія не дає прикладів більш ефективного доказування. Так і виходить, що часто відсутність лікарняного або доказів надання медичної допомоги є вирішальною обставиною для відмови в задоволенні позову.

У висновку варто зазначити, що плюралізм поглядів, який існує у науковому середовищі, явно не сприяє розвитку практики щодо покращення здійсненості та ефективності захисту (передусім судового захисту) права, що розглядається.

Виділяючи основні причини цих розбіжностей ми виділили те, що право людини на компенсацію моральної шкоди досліджується, зазвичай, з юридично-галузевих позицій, у той час як воно, на нашу думку, має загальноююридичний (а ще точніше – загальноправовий) характер.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/254к/96-вр>
2. Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. – Львів, 2014. – 10 с.
3. Господарський процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>

4. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

5. Крикунов О. Психологічний підхід до тлумачення поняття «моральна шкода» // Вісник Львів. Ун-ту, 2014. Вип. 38. – С. 523-529.

6. Козлов С. «Моральна шкода: соціально-правові аспекти» // «Юридична газета». – 28 лютого 2013 року – № 3 (39).

7. Чернадчук В. До питання про поняття моральної шкоди // Право України. – 2015. – № 2. – С. 105-107.